

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди

Совединиң болаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

СОВЕТТЕРНИҢ ҮНДЕЗИН ЧУГУЛА ХЕРЭЭ

«...СОВЕТТЕР БОТТАРЫНЫҢ ЗРГЕ-ХҮЛДЭЛГЕЗИН УЛАМ ДОЛУ БОТТАНДЫРА, ЭКОНОМИКА БОЛГАШ КУЛЬТУРА ХӨГЖҮЛДЭНГЕ, ЧОННУҢ ЧААГАЙ ЧОУУНУҢ КӨДҮР-ЛҮҮШҮНҮНГЕ ДЭШТИГ САЛДАРНЫ ЧЕДИРЕР, ЧОННУҢ СОЦИАЛ-АМЫДЫРАЛ ХАНДЫРЫЛГАЗЫНЫҢ БОЛГАШ ХӨЙ-НИИТИНИҢ КӨРҮМ-ЧУРУМУН КАМГАЛААРЫНЫҢ АЙТЫ-РЫЛГАРЫ-БИЛЕ ЧҮТКҮЛДҮГ АЖЫЛДАР АПААР. КҮҮСЕК-ЧИ ОРГАННАРНЫҢ ҮСТҮНҮК ОРГАННАРГА ОТЧЕТТУГ БО-ЛУРУНУҢ ПРИНЦИПИН АМЫДЫРАЛГА УЛАМ ШЫҢҒЫЫ БОТТАНДЫРА. ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ АВТОРИТЕДИН БОЛГАШ ИДЕЛКЕИН, ОЛАРНЫҢ СОҢГУЧУЛАР МУРҮНГА ХА-РЫБЫСАЛГАЗЫН УЛАМ БЕДИДЕР ХЕРЕК.» СЭКП-ниң XXIV съездинин Резолюциясында айткан бо сорулганы амы-дыралга боттандырылган Советтериниң, оларның депутат-тарының ролун улам ыңай бедидер амы уде эргекчи чу-гула.

СЭКП Топ Комитети болгаш Совет чазак сөөлгү чылдарда чер-чер Советтериниң ролун бедидеринче улаңган чугула хөмчөглерин алган. Оларның иштинде «Ажылчы чоннар депутаттарының район болгаш хоорай Советтериниң амылын улам ыңай экинжидер талазы-биле хөмчөглер дугайында» СЭКП ТН-ның бо чылдың март айда хүлээп алган донгалазы. «Ажылчы чоннар депутаттарының район Советтериниң кол эргелериниң болгаш хүлээлгелериниң дугайында», «Ажыл-чы чоннар депутаттарының хоорай база хоорайларда район-нар Советтериниң кол эргелериниң болгаш хүлээлгелериниң дугайында» ССРЗ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чар-лыктары амы уде онза черин залеп турар.

«Ажылчы чоннар депутаттарының районнар болгаш хоорайлар Советтериниң материалдык болгаш сан-хөө базазын быжылгаар талазы-биле хөмчөглер дугайында» ССРЗ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бо чылдың март 5-те хүлээп алган донгалазы чер-чер Советтериниң ролун болгаш ат-алдарын бе-дидер дугайында партияның болгаш чазантың сагыш сал-пышкынының көскү хөмчөгчү болур.

Советтериниң эргелерин калбартканы социалисттик демон-ративниң улам ыңай хөгжүлдезинге, чер-черге амыл-агыш болгаш культура тургузуушкунуңа удурутулганы бедидерин-ге чаагай салдарны чедирип турар.

Чокта чаз Кызылга бооп эрткен Тыва АССР-ниң Дээди Со-вединиң үшкү чыгышының бирги сессиязы амыл-агыш болгаш культура тургузуушкунуңа улуг, нарын сорулгаларын күү-сөдир, чоннуң чаагай чоруун, оң культурулг деңгелин улам бедидер талазы-биле республиканың Советтериниң мурнунга сорулганы тодарткан.

«СЭКП-ниң XXIV съездининиң шийтирилдерин күүсөдир талазы-биле Тыва АССР-ниң амылчы чоннар депутаттары-ның Советтериниң сорулгаларының дугайында» донгалазы Тыва АССР-ниң Дээди Соведи хүлээп алган болгай. СЭКП-ниң XXIV съездининиң шийтирилдеринге дүшүртү боттары-ның зрге-хүлээлгелерин боттандырышкан, тоску беш чылдың планын онзалгаларын, 1971 чылда Тываның амылчы чон-нарының социалисттик хүлээлгелерин күүсөдиринче амылчы чоннарының күнүн Советтер мобилизастаар ужурулг дээрзин өө донгалада айткан.

Бистик республиканың Советтериниң боттарының мурнун-да салдыган сорулгаларын чедирининиң шийтирилдери амылчы күүсөдириниң организацины амыл-чорудулга-зындан, оларның амылчыны арга болгаш методундан улуу-биле хамааржыр. Бо талазы-биле амылчы экинжиден чам-лык Советтериниң дуржулгазын негедерини чугула. Наа-Хөй районунуң Бүрөн-Хем кедээ Совединиң өң көрүл. Амыл-агыш болгаш культура тургузуушкунуңа сорулгаларын шийтири-лдеринче чонну хаара тудар, амылчы чоннарының амыдырал байдалын экинжидер талазы-биле ол Совет идепкейлиг амыл-даан. Чугула сөөлгү ийи чылда бозин бюджеттик болгаш

ажыл-агыш организациларының күсөдиринче амылчы ин-ти шөлү 3 муң 275 дөрбөлчүн метр болуп турар 47 чурт-талга бажынын, стелованы, үш тараа сызасын, гаранты, чунар бажынын, гостиницаны, дөрт суг колонналарын тут-кан. Малчынар уругуларына дун-хүн чоң амылдар аска-сатты ажиткан. Кедээ советтик организаци-массалыг ажылы экинжиз. Советтик дөвиссизинде турар «Бурунгаар» совхоз бөш чыл планын чедирининиң күүсөдиринче болгаш орулгалыг амылдал турар.

Таңдының Элегес, Чөөн-Хемчиктин Хайыракан, Эрзиниң Бай-Даг, Нарын кедээ Советтериниң амылчыны дуржулга-зындан эки чижентерин хайну көргүзүп болур. Бо Совет-териниң күүсөдиринче организацины амылчы төвүндө туруп, күүсөдириниң болгаш үстүкү органның шийтирилдериниң күүсөдирин дээш амылчы организаци болгаш контролдеп, боттарының амылчыны депутаттары, донгалам комиссия-лары, хөй-ниитини хаара тутканнар.

Республиканың чер-чер Советтериниң бирги организас-тыг сессияларын эрттирери база доозулгалаан болгай. Соң-гучуларын чагыларын күүсөдир талазы-биле хөмчөглерин чугалалып көөрү ол сессияларын амылчыга кол черин элзээн. Чыгылар болза чоннуң чаагай чоруу дээш депутат-тарының амылчыны үндезин болур ужурулг. Депутат бору-зунуң чогадыкчы бот-идеикей маңаа онза негеттинер апар.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Соведи-ниң күүсөдирин соңгучуларын кылган 140 чагыларын 95-нин сайгарып көөрү-биле хүлээп алган, оларның 77-зи күүсөдиринге бооп турар.

Таңдының Элегес кедээ Соведи соңгучуларын чагы-ларын күүсөдирин бодунуң амылчы үндезин болдурган. Бо Советтик он ийги чыгышының депутаттарыга берген ча-гыларын барык шуптузу күүсөдиринге. Амы уде бо Се-веттик депутаттары соңгучуларын чагыларын күүсөдир талазы-биле чаз улуг амыл-хөмчөгчү боттандырып эгелзэн.

Мал чедин бодурун көвүдери болгаш оларның шына-рын экинжидеринге тодарай улуг-хууун кириери бо хүн-нерде республиканың чер-чер Советтериниң мурнунда чугу-ла сорулга болур. Мал чединиң белеткелиниң талазы-биле СЭКП Тыва обкомунуң чокта чаз болган пленумунуң док-таалын күүсөдиринче бүгү күштү улаңдырып хөмчөгчү.

Бо талазы-биле эгелчизи амылдар Чөөн-Хемчик районда калбарган. «Алдан-Маадыр» совхоз болгаш «Октябрь» 30 чы-лы» колхоз нийтининиң малынга бүдүн чартын чылда четчир эки шынарлыг чедини белеткээр дээш эгелчизи саналды үндүрүп, районунуң амыл-агыштарын кыйгырган. Амы уде ол районунуң бүгү колхозтарында болгаш совхозтарында бо чугула кампания хайынкан.

Советтериниң амы уде чугула сорулгазы болза, кыргы-ланы организастыг доозуп. Дүмүт акаалазын ныска хуусаада, чидирг чокта чорударына ыи-шаанда бе-леткедиринге, күрүм мурнунга планын онзалгаларын күү-сөдиринче организацины ралыа ойнаары болур.

Школаарын, медицина болгаш садыг, амыдырал ханды-рылга болгаш культура-чырыдышкын албан черлериниң амылы, ылаңгы школаларының кышка белеткели Советтер-ниң мичингетиниң төвүндө турар ужурулг.

Советтериниң организас-массалыг ажылын улам экинжидер доктаамал комиссияларын, ши-ху судатарын, улусчу дру-жиналарын амылын идепкейлиг, хөй-ниити организаци-ларын Советтериниң амылчы идепкейлиг хаара тудары чу-гула.

СЭКП-ниң XXIV съездининиң шийтирилдерин удурутулга болдуруп, социалисттик экономиканы хөгжүдөр, чоннуң чаагай чоруун экинжидер талазы-биле сорулгаларын боттандыра дээш амыл-хөмчөгчү долу күш-биле кирири Советтериниң, оларның күүсөдириниң, депутат борузунуң хүлээлгези.

Мал чеминиң белеткели— бүгү улустуң херээ

Москва чогуунуң амылчы чоннары мал чеминиң белет-кээр талазы-биле массалыг суботинтерни болгаш вос-кресинтерни организастап, үнелиг эгелзешини кылган. Москвачыларын патриотчу эгелзешиниң ийи-биле детки-вишкан, «Мал чеминиң белеткээр—күрүнениң ниити со-рулгазы!» деп доозунуң адаган бистик найысылалыныс Кызылдың амылчы чоннары республиканың колхозтарыга болгаш совхозтарыга массалыг шөфтэзшииниң чорудуп эгелзеш берген.

Улуг-Хеминиң ылаш үлетпүр амыл-агыш чери бодунуң шөф-теп турары «Нара-Хаан» совхоза үргүлчү дуза чедирип, тууду материалдары-биле хандырып, амыл-хөмчөгчү тулук үелеринде кижилирин чорудуп келген. Эрткен субботада ол организацидан 30 амыл кижиле совхоза чедер бергеш-но-гааларын чагы ажалга, көптарылганын кылып амылдан. Коллективтик амыл-ишчилери шөфтөп турар амыл-агышынга 20 тонна ситени белеткеп, 300 тонна саваңы сарааттап бээр деп шийтирилзэн.

Тараа продуктулар эргелелиниң коллектив «Сунлак» сов-хоза тараа шаңын бодунуң күжү болгаш материалдары-биле бүрүн кылгаш, хамын деригелерин элтеп берген. Респотреб-союзтуң амыл-агыштары чакырылган үзүндө бодунуң шөфтөп турар амыл-агышын «Нар-Тей» совхоза база эки ду-залаан. Олардан төмүлүп чоруткан тараа чаштырылганын тараалыгың бүгү үзүндө кызымак амылдош, совхозтуң ди-рекциязындан, парткомундан, амылчынар комитетинден өөрүп четтиришиниң алырынга төлөткөп болган. Респот-ребсоюзтуң коллектив ол совхоза 100 тонна ситени бе-леткеп, 1500 тонна саваңы сарааттап бээр шийтирилзэн.

Кызылдың электростанциязының амыл-агыштары «Нара-Хаан» совхоза июль 3-те шөфтэзш, 4 гектар ногааның бо-

гун аштап, көптарып берген. Олар совхозта 15 тонна ситени, 2 тонна будук-бүрү чеминиң белеткеп, 150 тонна саваңы сарааттап бээр хүлээлгенер.

Культура Министрствозу, «Тыва тудуг» трези, Орун ту-дуунуң болгаш септелгениң эргелели, Пассажирлар АТБ-зи, «ЦЭС тудуг» эргелели, Коммунал амыл-агыш министр-ствозу, ИХМ болгаш хоорайны өскө-даа хөй-хөй албан, ор-ганизация черлери «Нар-Тей», «Сунлак», «Мөмөгей», «На-ра-Хаан» «Саян», «Тилекей» совхозтарга, «Тере-Хал», «Ре-волюцияның чалбыны» колхозтарга болгаш өскө-даа амыл-агышларга ниитизи-биле 855 тонна ситени, 39 тонна будук-бүрү чемини белеткеп, 11.200 тонна саваңы сараат-тап, 14 гектар ногааның богу аштап, довураан көптарып бээр деп шийтирилзэн.

Хөй-хөй организациларын төлээлчилери шөфтээр амыл-агыштарын барып, кылып амылдарының планнарын бирден бирэ чокта дугуруп чугалалып алган.

Мал чеминиң белеткээр талазы-биле массалыг суботинтер-терни болгаш воскресинтерни организастаар дугайында хоорай чонунуң инициативазы канчаар-да амак улуг ужу-рулгалык. Бо чорук мал чемини белеткээриниң кураалыра-рым амылгаларының бо чугула амылчы идепкейлиг ки-риринче өскө хоорайларын болгаш районнар таптериниң амылчы чоннарынга улагер болур.

Күрүнениң бо эң чугула сорулганы шийтирилээринге өл инициативаны бүгү черлерге идепкейлиг деткири, Москва чогуунуң амылчы чоннарының үнелиг эгелзешиниң калбаа-биле негедерини улуг ужу-рулгалык болур дээринге чиг-зиниг турбас.

Организастыг үнүпкен

Бир-Хем районунуң «Саян» совхозунуң амыл-ишчилери малга бүдүн чартык чылда четчир хөмчөгчүлүг чөм кура-лырын бо чалын тургузуп алыр деп шийтирилзэн. Ол сорулганы күүсөдирин-биле элзээн түдүлгөп кылган. Чү-мү-даа мурнунда эрткен чылдың таразынын саваңын борузун-биле бөлүп, пресстопш, сарааттаан.

Сиген комитетиниң бүдү-зүндө механизаторларын бол-гаш мал амыл-агыштарынын ниити хурадын чымылгарган. Кылаа чөгүр амылдарын алаа дугурап чугалалып, мал чемини белеткээрине ме-ханизастыгын беш эвено-ну тургускан. База бир эвено-ну хаа калдыры-биле ситен кезер кылдыр тусайлаан. Он алгыда малын бүрүзүн мал чемини белеткээрине ки-риштериниң ол хурага шийти-рилзэн.

Суш болган өкк ферма-ларынның саңагыларын чартык ай бурунгар-да будук-бүрү-нү белеткеш эгелзэн. Ленинка болгаш өкк сабырнын чам-лык эвенолары ситени чүткөр үткен тайга элзэ, сынар уш болгаш арга аразы черлерин ситенерин кестирин эгелзэн. — Сиген белеткээриниң аразына социалисттик чарты-ты калбартып, агитас-массалыг амылчы күштөдирер дээш партком билик дирекция чери-биле шийтирилзэн. — Дүтү бүтү эвенолар ситен шийтирилче организастыг үнүпкен. С. МААДЫ.

МИЛЛИОН

АЖЫГ ТУУЙБУ

Эрткен сессия беш чылда Кы-зылдың тууйбу заводунуң кол-лективни күш-ажылдын бедик будуктулгуду болурун чедип алган. 1965 чылда 11 милли-он 365 муң кезек тууйбуу белеткэн. А 1970 чылда 15 миллион 103 муң кезекти бө-лүрүп үлүгүрэн.

Партияны XXIV съездин-ниң шийтирилдери күүсөдир-инге беленип илереткен амыл-ишчилер төлөткөп амыл-агыштарын уламчылал, бо чыл-дын планын декабрь 15-те күүсөткөш, наандан ажыр 500 муң кезек тууйбуу белеткээр хүлээлген. Наандан ажыр 30 муң рубльдиң орулгалыг алырын ында айткан. Про-дукцияны сайгарып саарыны 40 муң рубль чедирип, күш-ажылдын будуктулгун 4 хуу улагатынгар көрдүгөн.

Ол сорулгалары айткан хуусаа бетинде күүсөдир дээш социалисттик чартыгы кал-барткан коллективте бирги чартык чылдын даалгалын июль 25-те боттандырган. Арткал хүнүрде 300 муң тууйбуу планназындан артыкка бу-дүргөн. Белеткеш продукция-ны сайгарыны июль 17-де

Бригадалары күш-ажылдын ийи организастаандар, са-гылга-чүрүмү быжылган, со-циалисттик чартыгы түл-недирин үндүрүп, тергиян амылдан кижилерин шапнап, мактап туралындан бо че-динкиниң чедип алдыган.

Бо улаада Александр Мак-шановту, Петр Черепановту, Альбина Мольбертин брига-далары айлар даалгаларын үр-гүлү ажыр күүсөдир келген. Нычанган тоску беш чыл-дын бирги чыныгы даалга-ларын ажыр күүсөдиринге идедер бал.

С. КРАСНОПЕРОВ,
заводтун директору.

«Луноход-1»: Айга тоску эртен

Ыран космос харылаазының төвү. (СЭТА). Июль 5-те бо-дун чорутуу аппарат «Луноход-1» Айга тос дугаар хүнү ут-каан.

Луноход-1-биле элчиги харылааа үзүндө, июль 3-те онн кырында системаларын байдалын тынап көргөн. Ол уде ал-дыган телеметрик информацияны сайгарып көргө. Ай дун-уш боду чорутуу аппарат эки эрттерин болган. Луноходтун бүтү системалары болгаш агрегаттары эки амылдал турар. Приборлар өрөдичигежиде температура цельсийин-биле ка-

дар 22 градус, бажышкын— мөңгүн суутук 753 милли-метр болган.

Харылааа сессиянын үзүндө хүн батаразының амы-лы эгелзэн.

Ырак космос харылаазының төвү автоматтыг аппарат «Луноход-1»-биле быжыг харылаааны түдүп турар.

Совет автоматтыг лабораторияны Ай кырында амыл-ыргучулдышкан.

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНЫҢ ДЕЛГЕМНЕРИНДЕ

АЛТАЙНЫҢ ОРУКТАРЫНДА

БАРНАУЛ. (СЭТА). Алтай-ны тараалан районнарында хөвү-шөдлеринде оруктарда машиналар утук-сөксал чөк маңажап-ла турар. Кылаа түзүп дүртү 1500 километр чазалыг орукту кылдып ту-рар. Калманка суур-биле Ал-тайскла деп демир-орук стан-цияны аразында тараа сөөртүрү орукту база кылдып турар. Ол минах Боронское—Солоновка суурларын ара-зында орукту база түзүп эге-лден. Катуң хөмчөгчүлүг көвүрүг мөөн мурнунда чер-де турбаан, ыңчанган ону ам база көвүрүлгээр дээш. Бийск хоорайдан ырак авесте ону ам түдүп эгелзэн. Он ачы-зында Бийсктин тараа хү-зөө алыр чери. Алтайны Силевск, Советск, Петропав-ловск болгаш өскө-даа тараа-ла районнары чоңукуллар.

Ажаап алышкын эгелзери бидек-де ол чаз оруктар-биле

АРЫ ӨГЛЕРИ ТАЙГАЖЕ ҮНҮПКЕН ВЛАДИВОСТОК. (СЭТА).

Совхозтарын болгаш колхоз-тарын ары өгүтүр амыл-агыштарынын тайгаже тай-лагалашкыны Приморье край-да эгелзэн. Оларын, хөвү-шөд-лерден тайгаже — чөкөк-чи-мистик черлерге көжүрүп ту-рар. Ыңчанган Уссурийск ары чигирлиг черлеринге 50 муң амыл ары өгүткөн көжүрүр ужурулг. Он алгыда шүт-ла тайга черлерде турар амыл-агыштарын 100 муң амыл ары өгүткөн ары чигирин ба-за чыыр ужурулг.

Көшкөн ары өгүткөн-биле кады оларын ветеринар-санит-тарлардык паспорттары база чорупкан. Ары өгүтүрүн «специалистер» мак шийтирилзэн.

Иңчаа көжүрүшкүн кылга-ла ийи дүжүтү алыр арналг. чалын диня чөмөдөн болгаш эрте күзүп хөвү-шөдлерин чүлү-бүрү чөмөдөгчү үнүштер-инден ары чигирин алыр. Он түнүлгөдө крайын ары өгү-түр амыл-агыштары 3 мил-

лион килограмм ажыг амыл-ны ары чигирин чыгып алыр арналг болур.

УРУГЛАР-БИЛЕ КАДЫ ДЫШТАНЫЛГА

КУЙБЫШЕВ. (СЭТА). Ында «Ударник» деп дыштанылга бажынында сөзөн ажитынган. Бо чылдын алаа бүдүн-бүдүн өг-бүлелер дыштаныр дээш. Бичи уругларын кижил-дикчялар хүлээп алыр, оларын уруглар өмчизин үргү-чү хайгаараар. Ол хөмчү ку-рортта аржаан суугары бол-гаш малгаантарын дуула-ны биле удуг ууустар-биле калы чүрөк-ламыр системалары аа-рыг бичи уругларын база өм-чөп эгелзэн. Оларга тускай салбары организастаан.

Куйбышев Новокозьянин дыштанылга черлериниң хөй кезин улам калбарып ту-рар. Иңчанган Куйбышев жа-лайынды эртеринге ийи чүн олуттуг удуг дышта-нылга бажынын база тудар деп турар.

ХАЙНЫЫШКЫННЫҢ А Ж Ы Л И Ш

«Октябрь 30 чылы» колхоз-тун даргазы М. Д. Мирчи-ниң бистик нереспондент-виске дыкнатканы болза:

— СЭКП-ниң XXIV съезди-ниниң төгүлүгү шийтирилдери хөмчөгчүлүг боттандырып, тоску беш чылдын баштайгы чылында бистик колхозчула-рыныс шуптуз амылдал тур-ар. Ону бо чылдын бирги чартында колхоз бүдүрүлгө-

зиян көргүзүлгөндөн кө-рүп болур. Бүрүнге 59 тонна эрт, 90 тонна сүт, 9 тонна дүк сааар планын тургаш, 66 тонна эрт, 96 тонна сүт болган 9,5 тонна дүкү са-

аар. Бедик дүжүт дээш, хай-нышкынын амыл-иш базз чоруп турар.

Колхоз 391 га суугаар та-раа шөдүт. Ону ийи эвено-улажып алган бедик будукту-лгуду амылдал, гектар бүрү-зүндө 20 центнер дүжүт амыл хүлээлгелг. Ияның төмү-зүндө чедир 93 га черин сугта-рып алкан. Огөрөдүн база бе-лик дүжүт амыл дээринде бү-дүрүлгөт бис. Ылаа сүт чаш-тыра тускай машина амыл-дал турар.

Колхоз амы уде кыргы-лаа түзүп кирипкен. Хөйнуң хөй кезин кыргыттыган. Бир хойдан ортумаа-биле 1950 грамм дүктү кыргып ал-турар. Монгуш Мешкен-ола-

аар. Бедик дүжүт дээш, хай-нышкынын амыл-иш базз чоруп турар.

Колхоз 391 га суугаар та-раа шөдүт. Ону ийи эвено-улажып алган бедик будукту-лгуду амылдал, гектар бүрү-зүндө 20 центнер дүжүт амыл хүлээлгелг. Ияның төмү-зүндө чедир 93 га черин сугта-рып алкан. Огөрөдүн база бе-лик дүжүт амыл дээринде бү-дүрүлгөт бис. Ылаа сүт чаш-тыра тускай машина амыл-дал турар.

Колхоз амы уде кыргы-лаа түзүп кирипкен. Хөйнуң хөй кезин кыргыттыган. Бир хойдан ортумаа-биле 1950 грамм дүктү кыргып ал-турар. Монгуш Мешкен-ола-

аар. Бедик дүжүт дээш, хай-нышкынын амыл-иш базз чоруп турар.

«Сибирь-техмонтаж» участогун ийги чүдүрүлгө нер-пузунуң кырым «ПНЖ-5» маркалыг плиталар-биле дугла-рын дооскан, а бирги туудуг участогундан Мөңгө-Назын Дө-мөдүн бызачы-бетонщиктер бригадазы 7,20 база 12 метр бедикте демир-бетон шыгыларын бетоннарынга белеткелиг кылган. Ол амылды чоңуң хүнүрде дооскан сөөлүндө Л. Ле-вининиң эвенозу «Е» эвено 32 кубометр тууйбуу салыр, ың-чанган «Сибирь-техмонтаж» участогунга корпус дөригелер элтеп тургузар кылдыр дүжүтүлгөн.

Чүдүрүлгө көрүзүлгүн туудууга демир-бетон панелдер амылгалы он туудун бир чыл дүргөткен.

Нарын үрүмтестизининиң дөртүк чадазынын көрүзүлгүн ийги чүдүрүлгө көрүзүлгүн № 11 галерияны кылыр. Ам ында В. Савадкын бызачы-бетонщиктер бригадазы ол галерияны чер иштинде кеззиниң демон бетоннаа. Учасктогун туудукчулары галерияны чер иштинде кеззин кылырынга бе-леткелиг чорудуп турар.

В. МУЗЫКА.
№ 1 туудуг участогунуң начальниги.

ЧУРУКТА: Мария Федоровна Мартынова Республикка ти-пографический централарындагы бригадын амыл-иш амыл-иш турар. Ол үлөргөт амыл-хөмчөгчү амыл-иш дөригелерге өрөдичиге. Хоочун кижиниң удурутулга брига-даа өрөдичиге номнарын белеткен үлүдүрүн бедик шынар-биле кызып, айлар, кварталдар планын күүсөдир турар.

Бүдүрүлгө тергиян эки амылдан, хөй-ниитиниң даалга-ларын идепкейлиг күүсөдир турары дээш, ол шаңнал-маг-галды мак улаа ал келген. Мария Федоровна Коммунист күш-ажылдың шаалымчы.

В. РА

ТУДУГНУ ДҮРГЕДЕДИРИНИН БИР АРГАЗЫ

МОСКВАДАН БЕЛЕК

Эртемиң болгаш техника-
техника чедикчилериниң уу-
дизмост бугурулуши база
ууш ажил-агымны эргелен
башкарыны сайжаргайык-
дарыны соругдарын
СЭКП-ниң XXIV съездинде
ошолго демдегелен болгай.
Бо талазы-биле боттуг кем-
чегерин тудут бугурулуш-
ке кылларыны чугулазын
амыдырал көргүзүп турар.
Бистиң анык республика-
мыстың экономикамын,
культурамын хөгжүдөз
тудут ажил-биле сыйып ха-
рылаалык. Ычангаш тудут
бугурулуш пашкынчыдыл,
оң үр-түңгөдөй бедидерин
чүтүрүп турар.

«Тыва тудут» трест — рес-
публикада эң угул тудут ор-
ганизациясы. Оң эргелен-
дерин, уастантарын
ажылчыны хемчээли чыдаан
чылче өзүп орат. Тудут бугу-
рулушын индустриалдык
арга-биле, аңаа эртемниң бол-
гаш техниканың чедикчилерин
ажылгап организастаар
кычкыткан салыры чу-
гула. Соолгу үеде бистиң
реске күш-ажылды шын ор-
ганизастаар талазы-биле чам-
дал хемчелерин алган. Ту-
дугу эргелен башкарып ав-
томаттың системаны эргелен
аппаратурада боттадырып
эргелен берген. Тудут-мон-
таж ажилдарында шугут боттары
кырып турар ишкер-тех-
никти калдарып база алаа
ажылчыларын күш-ажыл-
чыларын кылаары-биле ор-
ганизастаар лаш чүртүгү тудут
чедикчилерин дуржулгазы-биле
тамыккан бис.

Тудут чорудулазын башка-
рып негизде, хонук ажил-
биле боттадырып турар. Довен-
дөй организастаарын дур-
жулгазы бистиң байдалымын
таарыжар болган. Ону өөр-
нө тапшырар, ботууска
шындогөткен бис. Ол арганы
шындогөткенниң мурнуна
тудут организастаар кы-

ла ажилды хемчээли хун
болган харым-да бугу
айы-биле тодаргай аайып
турган. Оң түңгөдөй ажил-
ды күсөтүп турар кичилер
анаа турушкунуң чыда-
гаанын удурутулган кы-
лаа-биле тайылбырлап, ха-
рысалганы кошпадыр
чүтүрүп турган.

Ажылдың ийги хемчээли
тодаргай өвс болганда ону
материалдар, чутула техника,
механизмдер-биле хандыра-
рынга четпестер бо-ла тавар-
жыр турганын билдирер. Кал-
дыр-бир ажил үзүлген тавар-
ылгада оң бурулуш кичи-
рин тавары берге турган бол-
гай.

Тудугуң материал-техник-
тиң баазазын чыдаан хөгжү-
лөп бистиң республикада бугу-
рулушын организастаарының
эң таарымчалык аргазы тавар
чутула болу берген. Эргелен
каш хемчелерин, санал-
дарын шешкен соода ажилды
негизде, хонук ажил-биле
планнаарың аргазына док-
таган бис. Ук методтун не-
гиздерин тайылбырлайып.

Тудут бугурулушын бо ар-
га-биле организастаар дээр-
ге, ону технология ажил-биле
дес-дараалашкан үлүштү ар-
газынга чокулаштырары
ол. Ычангаш ол метод деп-
шылгелер арга болуп.

Бо талазы-биле ажилды
качар тургускангай. Бир
кварта төлөпкөн кыры чор-
ла дараалашкан кварталда
кылар ажилды тодаргайлаар.
Ук ажилды күсөтүп органи-
зацияларын шугутуушун
кирилген-биле мылгы хем-
чээли ажилды кылларына
мыч кичи дөстөгүлү дээр-
ны тодаргай. Тудугу негиз-
тиер материал-техниктиң
куралдарын илеретип санаар.
Квартадын соругаы айл-
ларга база чарар. Айып-
панын негизде, хонуктар
ажыл-биле үрмөктөй тургус-
кан, тус-тус коллективтер.

ниң графиктен ошолдун азы
ону мурнап турарын кичээл-
гөйе аң, таарымштыр тургу-
зар.

Тудугуң күсөдүкчилерин
ниң планы тодаргай, ону
материалдар, техника, кичи-
лер-биле быжыгалаан болган-
да, үр-түңгөдөй бедидерин
ге согурулгалды болуп, ха-
рысалганы база күсөдүкчи-
лер. Тургустунган соруга-
ны күсөдүкчилер ажилды
негизде, хонук ажил-биле
планнаар арга-биле хынаар.
Бисте ону мынчаар ботта-
дырган.

Четверг санында эргелен-
дерин, уастантарын бугу-
рулуш кичилериниң началь-
никтери трестин бугурулуш
кирилген чыгыны кириер.
Ону бугурулуш негизде
кылар ажилды хемчээли
хүнчеге үлөш, ону күсөдүк-
чилер негизде куралдарын
ла чыгыны кириер. Чикээ,
каңдыр-бир объектиде ажил-
ды боттадырып мыч кичи,
мыч хемчээли чыгыны кири-
ер, механизмдер, автотран-
спорт дерек дээрине чыгыны
айтыр. Чамдык таварылар-
да механизмин азы тудут
материалын калдыр-бир хе-
вириин объектиге херекте-
тиер шагы боти тодаргай-
лаар негизде. Эргелендер
аргазына тургустунган өзө
болуп чорудулазын чотуу-
лаш шугутуушун арганын
таарымчалык, чыгы-панын
дараалашкан хун тресте шугут
бадылаар. Ол документ бола,
ажылды күсөдүкчилер хына-
рынга херекте документ чы-
гар. Панын күсөдүкчилер
хүнчеге 12 шапкан 13 ша-
ка чедир хынарып чурчут-
кан. Ол шапканга керээли
тудут организастаарын
уудуручулар байлады та-
йылбырлаар.

Ажылды негизде, хонук
ажыл-биле планнаарың ар-
газын шындогөткен соода
ажылды түңгөдөй экинчи

орат. Тудут организастаары-
ның уудуручуларында, ажил-
чыларындык-да харым-
салгазы беден. Материал-
техникти хандырылган эки-
жидерин куралдарын анык-
лап, аңаа чылдык ха-
каш темини кошпадыр чо-
рук-биле демисел дөстөгү
апар чыдар. Күш-ажыл ку-
лаарыны, транспортту, ме-
ханизмдерин болгаш матери-
алдарын долу аныктаары
дөст харымсалганы тодаргай
кирилген күсөдүкчилер, олар-
га негизде шыгырады-
рың талазы-биле хемчел-
дерин боттадырып ол чо-
рук таарымчалык болган.
Моон алгаш көргө, тудугуң
нарын технологияны башка-
рып арга тургустунган-дыр.

Тудугу-монтаж ажилдары-
ның планы бистиң трест
панында ажил-биле күсөдүк-
чилер ажил-чорудулазын экин-
чи ам-даа агартышмыс
куралдарын бисте барып
херектеп турар. Ыччал-
даа кол, өзөк соругалары
чотуру өйүндө панын чыгар-
тыр апарган бис. Чүтө
соолгу үч чылда бистиң трест
нарын үлүштү комплекстериниң
«Тыва кобальт» комби-
натта, «Тыва даг-дугу» ком-
бинатта руданы үрмөктө-
сөтөөр комплексти, тудут
материалдарын, комби-
налы, сүт заводун, социал-
культураны, чурттагыны
тудугуларын аныктап кири-
ген. Бо үеде тудут-монтаж
ажылдарың хемчээли 34
хун, күш-ажылды бугурулуш
чүтүрү 30 хун боттоон.

Күрүчө планын бистиң чам-
дык организастаарымыс бол-
гаш трест күсөтүп турар
болганда, чедир шугутуушун
өзөп айттырылганымыс кичи-
гөйеги күсөдүкчилер хына-
рынга херекте документ чы-
гар. Панын күсөдүкчилер
хүнчеге 12 шапкан 13 ша-
ка чедир хынарып чурчут-
кан. Ол шапканга керээли
тудут организастаарын
уудуручулар байлады та-
йылбырлаар.

Ажылды негизде, хонук
ажыл-биле планнаарың ар-
газын шындогөткен соода
ажылды түңгөдөй экинчи

амыдыралымыска шылгал-
даны шылгал өрткөн арганы,
ажылды негизде, хонук ажил-
биле планнаарын шындо-
гөйеги уугу-ла тоомчага аайып
турар. Эргелен аас кырында
ук метод бугурулуш ажилды
турар. Харын оң элементиле-
рин аныктап-даа турар. Ы-
ччал-даа күсөдүкчилер хун бу-
рулуш контроллаары, ажилды
дес-дараалаштыр система хе-
вириин өвс чорудуп турарын-
дан бо эргелен ботууда бар
куралдарын четче анык-
таары турары илден.

«Тыва кобальт тудут» уча-
стогунда база бо чегелен чет-
пестер хой.

Трестин тудут объектиле-
ринде ажил шагының чиди-
рин ам-даа угул болуп ар-
гылаан. Ылангыя «Кызыл
тудут», «Кызыл үлүштү ту-
дугу» эргелендер бо талазы-
биле мытталып турар. Оң кол
чыдагыны бола, ажилчы-
лары мобилизастаар, бугу-
рулуш ишче хаара турар
талазы-биле өйү келген айл-
чыларын оюмун шугутуушун
турары болуп. Эргелендерин
уудуручулар парти, проф-
союз организастаарыны,
уудуруш контроллаларга да-
нып, бугурулуш башкары-
ны, организастаарын улам
сайжаргайык хемчел-
дерин азыр уудуруш.

Бугурулуш-технология чег-
челерин кичилден тудут
материалдарын объектилерге
топчүткен арга-биле чедир-
ли организастаар дөст дис-
плетер ботууш тургускан. Ук
болук амыдыралы ажилын
шугутуушун панылаан.
Ажылды мынд дөстөгүлү
арганын чоп аныктап, үр-
түңгөдөй болуп дөст чотуу-
лаш өзү-биле ажилдарын
чедип алыры трестин ууду-
рулушын негиздеп турар.
Бо талазы-биле чорудар
ажылды организастаар-
ны хемчелерин тодаргай-
лаар. Ам-даа планнаары,
күш-ажылды бугурулушун
бедидер болуп турар. Ы-
ччаар ажилдарын парти бол-
гаш чазак бистен негеп ту-
рар.

Ч.Д. ОНДРАТ.
«Тыва тудут» трестин
эргелендер.

Кеченчелериниң кочалары —
кыргыз малчыны — эспар-
нет дээр хой чылдыг аажок
чагай сөгүш тараан, эки
түңгөдөй чедип ап турар.
Ол дугайын хойжылардан
дынап билген алаш, Жолсент
ол солу мөдөөн дугайын
партия райкомунга эштери-
биле санап кинч чугаалаш-
кан. Чугаалашкан, болдунар
аргаларын санап көргөнөр.
Оң түңгөдөй ук черин
мал чедип баалангызын
эспарнет көчүрү салдырып
боон болуп деп шугутуушун.
Били даг тарылаанын му-
нун кестарып, ам эспарнет
өзөп турар, ол мал чедип
куралдарын хой катан
улагтырыпкан.

Хойжылар амыдыралын
ап көргөнөр. Эрткен беш
чылдыг эгезинде били олар
кадар оларга колдуула-
ла оларга биле көчүрүп турган.
Чугаалашкан, болдунар
аргаларын санап көргөнөр.
Оң түңгөдөй ук черин
мал чедип баалангызын
эспарнет көчүрү салдырып
боон болуп деп шугутуушун.
Били даг тарылаанын му-
нун кестарып, ам эспарнет
өзөп турар, ол мал чедип
куралдарын хой катан
улагтырыпкан.

Хойжылар амыдыралын
ап көргөнөр. Эрткен беш
чылдыг эгезинде били олар
кадар оларга колдуула-
ла оларга биле көчүрүп турган.
Чугаалашкан, болдунар
аргаларын санап көргөнөр.
Оң түңгөдөй ук черин
мал чедип баалангызын
эспарнет көчүрү салдырып
боон болуп деп шугутуушун.
Били даг тарылаанын му-
нун кестарып, ам эспарнет
өзөп турар, ол мал чедип
куралдарын хой катан
улагтырыпкан.

Илий мындын Алатау-
нун дагырамын, Казахста-
нын муруну-чоон чүтүнде,
шугут-ла кызылар чынында
Кеген дээр бичиңиң суну-
дугайын Жолсент Москва
дыка-ла хой боодан. Дагар
арамың судак хеминиң
уушунда, хойжу бригадазын
ол аажок сагынан. Кадый
Уатурын дугайын болгаш
уугуларын дугайын база
сагып турган. Оларын ол
бичиң-даа када чарып чор-
бан кичи ышкангай.

Кремльдин Спесдарлер орду-
зунга боон турган хурадалар
ниң соода, соңу чүтүп ши-
лаанын бойдуушун отуш си-
лаанын баштайып демде-
тери эскерипкан, ол Москва
базы чоруп турган. Чек-
тарып черде мыла-хаа
шымдарып көстүп келген
котерин көргөн, шугутуушун
өртүп, анык бурдуну сал-
бактадыр сунуш уудуруш-
те белекенин алган мо-
чаар алайыштыкыларын
бугу барып суйбал каан
чоран. Кичиңиң усу-у-
холдары-биле аныкды хол-
галан каан тургучалык-
ышкан кайгымын бедик даш
бачкыларын ужу-кыдым
чок бо угул хурадалар көрүп
чорбан чүтүп ол ол үлүш-
терден ам-на көп эскерип
нааны олзууг-даа.

Уугу-уугу магазинерге
өйрө берген, чугаа «кижи ка-
раа чок» деп сөгөн болуп
атты көй бараанын кай-
ган, бо бараанын бистиң
районун он-даа университет-
кады дугайын дөстөгү бола,
сыйма-тыр деп болуп, ала-
өргөзгөн. Ажы-төүгө ап
чедир белекенин шили
базы турган. Хойжу ажил-
чы талазы-биле чедип-
ниң кезеде алаарга араар
көрдүрүрү Пурхуахмет
Мидерова, салым-чаланын
аотектиң Дижанхан Сокуро-
ка, төрөн «Караканский»
соххозунун партком секрета-
ры — холуг омак болган
тууган аңы Аппиман Се-
семебеев база-ла белектер
херек болуп эвсеп. Белектер
шили алыры, чугаалаша-
ла амыр, аңаа берге херек бол-
гай. Белек — ырда сөс ыш-
кан — мылгыт болган сагыш-
сегилге таарымчалык турар
ужурау.

Ол хүнерде оң хөргөң
ийи чүрек сол чоран. Би-
раан — оң партизанын
чоруктан төдөөлөрүн чүрек-
тер-биле чыгыс аай аныгы
кылдыр Кремль ордузунга,
ийин чүрээ — ботууш ко-
дунда хураганнашканын
өксөп, орыл-шоола хураган-
нарын чик бугурулуш дө-
мөкчө дөстөгүлү хураган
чедир чедип, талымы ырак
оң-сүтүгө чаз чыгыш иш-
туларын санап чоруп тур-
ган.

Спесдарлериниң сөгүш хүн-
еринде чедир мынд болган.
Ыччаага спесдарлериниң
орда Алма-Атадан үгөн
машына шапкын Чарын хе-
миң көчүрүп эрте бээр би-
лек ол ийи чүрек чыгыс
кылдыр тудушкан, оларын
сатарын аялгазы бир аай
кылдыр каттыкан.

Оң чүрө аалчы, көчүрү
сактып чоран кичилеринге
чек-да четтикпей дала-
жып чораз, Караканга чедер-
иниң мурнуна ол ботууш

дыка хой оңуктеринге бар-
ган, оларын белектериниң
тудушкан болган наймылаа.
Кремль, спесдариниң делегаты
боон чедер берген көргөн
чүдүлдерин, боон боттады-
рың дугайын чугаалап бер-
ген.

Ындыг идегел хүндүкка
ол ботууш эсет чок биче
сетилдиг, мычалаа-даа угул
уткамык амыдыралы-биле-да,
районга бугу турган хамма-
ла бунынгы үлүслерге боту-
уш доктаамал кичилден-
биле-даа төлөтүп болган.
Тайга-дагырың бедик аң-
нарына чоруп келген үжөн
чыгыш дугурунда Жолсент
Модасанов чек хойларын
өстүрүп үндүргөн деп чүе-
ни санаар болуп, бо канын
ортукам дөст соххозунун
чары беш муң баш хойугу
бугу сүрү болган турар ийи.
Оон-да хой болуп чаданас.
Чугаа эрткен беш чылда бе-
зани Жолсент барык дөрт ча-
гыш муң хойу өстүрүш иш-
камык. Төрүр хойун чүе
баш бугуруш ошол турган ол
141-ден экиш хураган ап өс-
түргөн таарымчалык турган
чүе-дир.

Хойжу Жолсентти оң өөрү
банымыс деп санап турар.
Ычангаш чүе ботуура-ла
он сүе айттыр чедер боту-
рар. Ол дөстөгү үлүш чедир-
лар шугут холбаштырып ту-
рар шугут холбашы кичи:
оң-район Советиниң деута-
ды, партизаны Кеген рай-
комун болган Алма-Ата об-
комун кезиңиң. Ол-да үеде
ол бизниң шилин-биле хе-
көөр арткан, оң-биле бугу
чүдүр дугайын чугаала-
жып, сүмөкчел алыры белек.
Олар бедик дагыш олар-
чирлар чылгаарга хой-
нун чокулаштыр ошол
бээр черлеринге-даа, оң-биле
алдыккаларын үчүрү-
кирип турган, ах-шайын
артында-даа бо-ла хөөрөң
бээр.

Кеченчелериниң кочалары —
кыргыз малчыны — эспар-
нет дээр хой чылдыг аажок
чагай сөгүш тараан, эки
түңгөдөй чедип ап турар.
Ол дугайын хойжылардан
дынап билген алаш, Жолсент
ол солу мөдөөн дугайын
партия райкомунга эштери-
биле санап кинч чугаалаш-
кан. Чугаалашкан, болдунар
аргаларын санап көргөнөр.
Оң түңгөдөй ук черин
мал чедип баалангызын
эспарнет көчүрү салдырып
боон болуп деп шугутуушун.
Били даг тарылаанын му-
нун кестарып, ам эспарнет
өзөп турар, ол мал чедип
куралдарын хой катан
улагтырыпкан.

Хойжылар амыдыралын
ап көргөнөр. Эрткен беш
чылдыг эгезинде били олар
кадар оларга колдуула-
ла оларга биле көчүрүп турган.
Чугаалашкан, болдунар
аргаларын санап көргөнөр.
Оң түңгөдөй ук черин
мал чедип баалангызын
эспарнет көчүрү салдырып
боон болуп деп шугутуушун.
Били даг тарылаанын му-
нун кестарып, ам эспарнет
өзөп турар, ол мал чедип
куралдарын хой катан
улагтырыпкан.

уудушкан хойжулар, партия,
совет органдар амыдырал.

Жолсент — олар оң
чок шимчегир кичи: чедер
машына ийи айданган аң-
га, оң «Волга» деп автома-
шинасы база бар. Ында аа-
лестин чүе чок — оң азыр
панын дыка хой: ай са-
нында — 320 кире рубль. Чыл
тоңгүтүнде ол Удугу-биле
ийилген үш муң ажил рубль,
62 хураган алган (үн муң
дөстү ботууш болган-да көрүш
дөстү). Ында-ааа таарымчалык
изор хостуг хүнеринде ол
«Волгазын» ажил-талуш «ш-
кар» алган, үш чө кило-
метр узак ортуку сунуш, рес-
публиканың наймылаа —
Алма-Атага түсүп чедер боту-
руш. Ошунчур, таарымчалык
оң-өргөзгөн кирер, театрга
бара катталарын чугула-ла
болгай. «Волгазын» бугу ө-
бүленин сыңара албанын ол
коммунда. Бир эвс бугу оң-
бүлени наймылаа хары угул
аппар деп болдур болза,
аңаа чыгыс «Волга» эвс,
харып бичеке автобус херек-
леттир. Кадый Уатуру бо-
луну адымын алыс угаанын
да чыгыштан азыраалык тур-
бушкан.

— Бо баа-ла мээң беш беш
чылдык ийи — деп, Жол-
сент баштаарын чугаалаар.
Шындаа, ботталыгы бо
ол ийи? Беш чыл дугу-
зунда Модасановту кезиң-
тин тапты-ла деп кезиң тус-
кай эртемчилер боон, ажил-
дар кириптер. Бир деп кезиң
ам дөстөгүнде ол ажилды
үр-түңгөдөй кирер, кирер,
бут кырыпга туруп, күш-
тыда кирип азыр анаар.

— Машыны дугайлар
сөгүш километрини чыра
тыртып олур. Шапкы хай-
мыштыкын Чарын аттар
арткан.

Караканга бо-ла болгай. Аа
өдөгө оң кирип кезиңи
бо. Машына чоруп оюуру-
ды берген — утку алыр-
биле үлүш чедип келген ажил-
тодун, дөстөгү-төдөн оң-да
хонук эвс, калчар оң. Ол
машынадан үнү келген. Ону
кушактап, ошкан, оң холуш
тууду турар.

Ол чугаанын эгезин. Совет
коммунисттерин, бугу динтер-
ден келген аалчыларын
Кремль кылган чугаанын
дугайында оң сөстөрүн, көчү-
гү кичээлдерин диниң
турар. Москвадан келген
чүдүлдерин, белектериниң
эң-не үлөш ол дөстөгү
Жолсент билер. Оортан маңа
бүтүлүш чедип, дөстөгү, дө-
стөгү маңа турган чүтүл
ол-дур.

Ростислав КЛЯТКОВСКИЙ,
ПМА корреспондентин.

НЕГЕЛДЕГЕ ДУУШТУР

Барын-Хемчик район Со-
ветиниң бирги организастыг
сессианы райкуускомун дар-
газына С. Т. Амырбит, ора-
лачыларынга эштер М. Г.
Вережанин, В. В. Ханжави,
штаттан дашкаар ора-лачы-
зына А. Г. Кушнорову со-
гаан. Район Советиниң док-
таамал комиссияларын тургус-
канга райкуускомун кичиле-
стерин эргелендерин баш-
лаан. Соңукчуларын чыгы-
ларын күсөдүкчилер талазы-
биле кылган хемчелерин
сессия чүтүлүп деп көргөн.

СЭКП-ниң XXIV съездин
ниң төгүлүг шугутуушун
амыдыралга боттадырал та-
лазы-биле районун чер-
чөө Советиниң соругазын
сессианга чугаалажып көргөн,
току беш чылдын баштайы
чының эрткен айларын
ажыл-агым болгаш культу-
ра тургузушунга чамдык
эки түңгөдөй чедип алды-
ган сессия демдегелен.

Тоску беш чылдын бирги
чының беш айларын дур-
гузунда «Тыва даг-дугу» ком-
бинат продукция сайгар
планын 104 хун күсөткен,
планан ажил сортуг 373
тонна даг-дугун бугуру
үлүшүн ийикте, азы эрткен
чылдын ол үеинге дөстөгү
продукция сайгары 8,1 хун,
продукция бүдүрүн 4,3 хун
көвүдөн. Тудуг талазы-биле
чамдык ажилды кылдыган.
Беш айларда районга 5500
дөстөгүн метр чурталга шо-
лун ажаллаа кириген.

Көдө ажил-агымны ажил-
чыларын күрүгө мал ажил-
чынын продукциязын салар
хүлээлелерин чедикчилерин

күсөткен. 273 бода, 2000
шээр мал негешкен. Колхоз,
совхозтарын малчыны баш
санында өзүлде бар-даа болза,
хорамча хой. Бо чылдын беш
айларын дугузуна 243
бода, 2600 шеэр мал хоран.
«Большевик» колхоз болган
«Бардык» совхоз бо чыны
3240 анай, хураганны чедир
албаан. Бо ийи ажил-агым сүт
саалдазын кудулааткан. Эрткен
чылдын бо үеинге дөстөгү
«Большевик» колхозка сүт
саалдазы 21 хун, «Бардык»
совхозка 7 хун кудулаан.

Районга бедик дугуру өс-
түрүп алырынга суггарыга
кол чери ээлеп турар. Ындыг
турбуке, колхоз, совхозтар
суггарыга кичээлгенин
кошкаткан. Районда сугаттыг
10400 ажил гектар черин
чүтө 1200 гектарын сугга-
рып турар. Ычангаш ажил-
агымлар чыл бүрү чыны дү-
жүт ап келген. Чыгы чер ан-
дарылаа, суген кезилдеин-
ге, дугу ажаалдазынга бе-
леткелдер ажил-агымларда
көчүрү оюм чоруп турарын
райкууском даргазы С. Амыр-
бит илеткелде, депутаттар
саналдарына демдегелен.

Чуртакчылыг черлерин чаа-
гайжыды тудар, ногаанчылар
талазы-биле Советтерин
күсөкчарын чамдык органи-
застыг хемчелерин ап чорут-
кан. Колхоз, совхозтарын
төптөр, фермалары чагайжы-
ды түтүтүп, ногаанчыларга
калбарып турар. Ак-Довурак
хоорайга бугурулуш болган
чурталга тудулары хун бу-
ру ажилгалга кирип, ногаан-
чыларга доктаамал чуртуту-
нуп турар. Район төү—Кы-

зыл-Мажалык суурда сөгү
чылдарда үнүш тарыттымаан,
шаанда олурткан ыштар кур-
ган төнүп турар апарган. Кы-
зыл-Мажалык суур Советиниң
күсөкчары чагайжыдылаа
сагыш салбастан.

Чер-чер Советтери улус ө-
редилгенин, кадык камга-
лаа, культура-чырыдышкын,
ажыл-агым, албан черлериниң
ажыл-чорудулазын уудуру,
ажылчы чоңуну ортузунга
коммунист кичилденгеле
ажыл чорудар талазы-биле
үр-түңгөдөй ажилдарын чо-
руктанын сессия демдегелен.
Бо талазы-биле Ак-Довурак
хоорай Совети, Шекпээр көдө
Совет хун бүрү организастыг
ажылдарын чорудуп келген.
Ажыл-агым болган культу-
ра тургузушунун айттырыл-
ганын сессияларга, күсөкчары-
нун хурадаларына тургускан,
үндүргөн шугутуушун кү-
сөдөин доктаамал комисси-
аларын, депутаттарын, ак-
тивтериниң кичилгези-биле
организастап турар.

Советтериниң эргелерин кал-
бартыр, ажил-чорудулазын
сайжаргайык, ролон бе-
дидер талазы-биле СЭКП ТК-
ның болган СССР-ниң Ми-
нистрлер Чөвүлелин док-
таалдарын күсөдүкчилер, СЭКП-
ниң XXIV съездинин Дирек-
тиваларында салдыган соруга-
галарга дугуштур районун
чер-чер Советтериниң органи-
за-малыг ажилын сайжы-
рагайжык хемчелерин айткан
шугутуушун сессия
хүлээп алган.

Т. ТАЛГАНЧИН,
«Шынык» корр.

ЧЕЛЯБИНСК ОБЛАСТЬ. Кыштымның радио-
воду «Кавар-1» дээр биче габаритыг чаа при-
емниктерин массалык-биле бугуруп үндүрерин эге-
лээн. Бо приемниктиң шынары дыка эки, даштыкы
хевир чараш. 1971 чылда бугурулуш 200 муң ажы-
«Кавар-1» приемниктерин бугуруп үндүрер.
ЧУРУКА: приемниктерин чыгып элтээр конвей-
ерде, мастер Нелли Михайлова (оң талазында)
биле эки чыгып эптеки комсомолчу Валентина
Андрейчук.
Б. Калыштырның фотозу.
(СЭТА-нын фотохрониказы).

Чүс чээрби беш тонна

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-
били). Удуг-Хем районун
ажыл-агымлар бо чыын си-
генин үнүжү шоолуг эвезин
барымдаалаш, нитиниң ма-
лышта бугу-бүрү чедирин
арыдадыр белекээр, ону эрте
эргелер деп шугутуушун.
Олар 700 тонна бугу-бүрү
белекээр планын 1700 тонна
чедирин төлөвлээн.

Бугу

ЭКОНОМИКТИГ АЙТЫРЫГЛАРЖЕ ХАНЫЛААР

Чоон-Хемчик районун «Октябрь» 30 чылы колхозунда улусчу контроль болуу аймагынын административтик хынадаларын доктаамал чорутуу, четтестерин алгандык, партия организацияларын, колхоз Советке, колхоз баштаар чегинге болуу дуузын көргүзүп келген.

Улусчу контроль болуу бөлүмүндө болгон постуларда 45 контролёр аймакта турат. Олардын 22-и коммунисттер, 7-и комсомолчулар. Контролёрлордун хей куруузу бүтүрүлгөн мурнакчылар. Б. Ондар, М. Куулар, Т. Ондар, С. Караса, Л. Оюк, К. Куулар даяр кылып аймакта мурнакчы, хынадаларга ийкейлик кырып турат контролёрлорун хей-биле

гаалажып өөр. Илерзон четтестерин чайлап талаша биле партия организацияларын, колхоз Советтин кукусуна, колхоз баштаар чегинге арта-сүмө кирип алдыган кемчелеринин кукусуна хынап турат. Чоруткан хынадалар дөштүг, үрөтүндөй бооп турат.

Кыптаалашкын үзгүндө мал чегинин чарыгдалычы контролёрлар кичээгенин салган. Кодай бурузунге хынадаларын кылган. Кадарым С. Кукутунг кодайына чоруткан хынадалар мал чегин хуу малга берип, хей чарыгдалуу болууларын илерзон. Контролёрларын кылган документтерин бузууу колхоз баштаар чегин 179 рубльди Кукутунг төлөткөн. К. Дам, О. Кертиней, Л. Ламажал болгон өскөлдөр-даа колхоз таразын, сизген шөлдү хуузууда малы-биле бастырып, чидиртип турганын

чоруткан. Партия хуралдарында коммунист контролёрларын информацияларын дыйнап, чорутар аймактарын уг-шын сүмөсөн турар. Б. Донгак улусчу контроль болууун даразына аймактарын хуралдарына уг катан өтөт кылган.

Улусчу контроль болуу көдө Советтин доктаамал комиссияларын, «Комсомолчу» проекторун отряды-биле харылдаалыг аймакта, хынадаларын кады кылган келген. Хынадаларын түнөлий бригадаларын, фермаларын коллективтеринин хуралдарына чутаалажып, илерзон четтестерин чайлап партия организацияларын, колхоз Советке, колхоз баштаар чегинге дыйнап турат.

Колхозтун аймагында хынадаларын чорутуу-даа улусчу контроль болуу экономикай аймактарын хынадаларын, «Комсомолчу» проекторун отряды-биле малдын алдыр продукциянын бот-чегин куулап, өтүп турат. Биринтер сүт-түт өртөз палда 21 рубль 78 копеек турда, 31 рубль 80 копеек четкен. Центер дүк 311 рубль 95 копеек болза, 372

ЧАГААНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

АЖЫЛДААР БОЛГАН.

Бай-Тайга районун Кара-Хол суурда Алексей Иргетининге аймактык аймак, аргалап, топ-содаа үзүлүп, хууланган турат дыйнактын бажыны чагааны районун кукусуна комитетин редакция шилчеген.

Аймактык чоннар депутаттарынын Бай-Тайга район Советинин кукусуна комитетин секретары И. Седитин редакция дыйнактын: чагаа аймактын фактыларын, Район Советинин кукусуна комитетинин үзүлүшүнүгү туралына А. Иргетин херзон чутаалажып көргөн, колхозка аймактар кемчөө алган.

ЧАГАА ПАРЛАТТЫНМАЗА-ДАА...

Улут-Хем районун Чоо-Хол суурда исли-саттын аймакта четтестерин, аяк-савазынын, орун-херекселерин чегин пезин шүтүмүдөн чагаа редакция алган. Хынап, дарый кемчег алыры-биле районун кукусуна комитетин шилчеген.

Аймактык чоннар депутаттарынын Улут-Хем район Советинин кукусуна комитетинин даргазынын ораактын И. Мышласкийн редакция дыйнактын: чагаа бажыны турат четтестер хынадаларын шын болуп бадыйтатынган. Ону экижидер талазы-биле практиктиг кемчелерин ал турар.

Буйынныг кижилер

нык оналдаларын октябрь 1-де кукусидер соруганы коллектив салып алган.

ЧУРУКТА: аптека эргелекчиз В. А. Сухачева.

Т. ТАЛГАНЧИК.

ЭМЧИ БОЛГАШ ФАРМАЦЕВТ

Эмчи биле фармацевт, поли-клиника биле аптека арасында доктаамал харылдаалыг аймакта, аймактын чонга медицина дуузын көргүзүп турат. Фармацевтине хамаржыр кол айттырып болза, аптекада бар эмчнин хун бүрү эмчилерге дыйнап турар болуу.

Аптекага чаа келген эмчнин инструкторунун (интерпретация) эмчилер билип албас болза, кандыг аарыгдан аараан кижиге эм бижип бээр, эмнани берге. Оон узурунда фармацевт-биле эмчнин харылдаалыг доктаамал, аптекада бар, чон эмч хун бүрү бидинген турар ужуруу.

Бистин республиканын дыка хей аптекаларында «Эмчнин болгон фармацевт булууну», «Аптека болгон эмчелге», «Бичин чаштарга» деп база медицинанын өскө-даа темаларына булуунарын дерин тургускан болгон бөлөткөн-ненин үндүрүп турат. Булуунга, бөлөткөн-ненин эмчнин хиймектиг болгон физиктерин состав тургузуун тодаралып, кандыг аарыгтарга кандыг эмчнер тааржыр, таарышпазын, рецептин канчаар бижирин тайылырап турат.

Республиканын хоорайларында болгон суурларын аптекаларын бижип, ийгин бөлүктөрүнүн пунктулары аяктыгылаан. Оларда дөдө болгон ортумак эртемниг фармацевтер аяктыг турат. Эмчилерин рецептинге бижөө эмчнин өй-шанда шынарлар бөлөткөн биле болгон шевегин кылдыр салаалып, бооп бээр: фармацевтерин харымсалгалуу хуулазгени болуу. Рецепт бузууу эмни аарыг кижиге бээринин мурунда фармацевт эмчнин хынап. Алдан хар ашканнарда болгон бир харыг урууларга эмни өзөгчө чокка бээр. Аар аарыг кижиге рецепт алган, телефон-биле эмни бөлөткөн чыгыр болза, фар-

ДЕЛЕГЕЙ БО ХИНЕРДЕ

НАТО-ДА ХӨЛЗЭЭЗИН

Чер ортуу далайда, Сицилиядан муруну талада, чаптыган бичин Мальта ортуу дугуун адны ийи пезелин тургузууда делегей паралажынын арынарына бижип келген. Кичээгенин төвүчө Мальтанын хандыг берген-ини чыдагыны болза, июль 12-13-те болгон сонгулдуун түнөлийде ол ортуу кукусуна эрге-чарыгын холга алган чааа НАТО-нун шүтүмүдөн ортуу хостарын пезелин болган.

Мальта улут эвес, оон шөлдүгү 316 дөбөчкөн километр, а чон 323 муу кижиден ашайт турар болза-даа, Чер ортуу далайда стратегия талазы-биле чутууа девиескээр турар ол ортуу НАТО-нун болгон Пентагонун дайын планнарында иле ролду ойноп турат. 1964 чылда Лондон 10 чыл хуулазгени «Камгала дугуйн» кероно» Мальта албаш чыгааны таарыгга эвес. Ол кероно баштаар ортуука шериг бааларын тургузууу Англия чыгыр турган. АКШ-тын алдыг фолууну Чер ортуу далайда доктаамал чорутуу корабилеринин мальта порттарга үзүлүп доктаа турары база таарыгга эвес.

Барымын талазын чамдык бөлүктөр Мальта НАТО-нун баштаары, бир лаазы «сүт дуунон кирбес аянап» кылдыр көрүп турат. Сонгулдуун күнөлдөрүн овартирарычче албадан. Чурттуу хамарышпас чорутуу девиескээр турар лейбористер партия ол сонгулдуу тилдегени чедип алган. Д. Минтофф баштаа чаа чонун калбак дегимке-зине дайындап, нейтралтеттиг политиказына аяктыг кылдыр аяк септилдиге-ле салаалган, НАТО-нун Европанын муруну зонамында катышкан шериг-далы күште-ринин командирларын ал-мырал Бириндигин ортуу-тан сыгырып үндүрүп, кула-

уун чоруткан, Чоокку бо-лаш Ортоа чон чукте дайы-ырак чорутуу үзүлүшү. Израиль пропагандичи апарат Израильдин чексизги күштөрүн бижылаарына болгон оон агрессчи политикай дегимке-зине Каттшкан Штаттарын сонгулдуу-дын база катан айттыры-биле Хемистин чорутуушуну аймакта. «Единот акровот» солунун бижээни-биле алдыга, «Хемс Израильдин улам чексизгээр талазы-биле ову дегим, харин-даа Израильдин барымын талазы шериг эвеледирине болгон бола-рыгга кирери дөшт бидиртип хире-чегини-биле чутаалап турган».

Хемистин чорутуушуну Тель-Авивтин тургууу делегейин хей-ияктыгын килчег-ненин бургу шаап ту-

ры-биле камсызлашканын кичээгенин Бейрутта инфор-мас агентилердин төлөз-лекчилери көрдүргөн. Израиль Аймак чон чорук Чоо-Хол 1967 чылдын ноябрь 22-де резолюцияны үздөйлөш Чоокку Чоон чук-ке политика талазы-биле таарыштыр шиптирээкчилер кандыг-даа орадакышкын-нарыгга удууланган, араб де-вискзорлери эжелерин мөңгө-келдери орадакышкын турар. АКШ-тын чыгырчын бөлү-терин Чоокку Чоон чукте ду-куурут бадыйды чутуа хе-вээр арттырыгга сонгулду-лыг эвес, харин делегейин ол девиескээрине дүшкүрүт чорутуу улам кукусуна пезелин чутуу деп чүбөй ларалы. Улутуучулар-биле ТРЭ-нун директорун чутаа-лажышкыннары база хер-чипен турат.

БИРМАНЫН ХӨГЖҮЛДЕЗИНДЕ ЧУГУЛА ҮЕ-ЧАДА

Бо хуунерде Раунгуда Бир-манын социалист програм-ма башкарычы партиянын сьездин бооп турат. Сьезд Бирманын 28 миллион улуту-нун амыдыралына чутууа ролду ойноп ужуруу.

Бирманын социалист про-грамма партиянын тос чыл-дыг мурунда патриоту сел-кил-салгыштыг шериг кижилерин организацияларын кыл-дыр тургускан. Ол шериг кижилер генерал Не Винтин удуртуулазы-биле 1962 чылдын чазында эрге-чарыгын холга алган. Бирманын социалист программасын партия Революцист чорутуу Не Винтин баштаалыгы-биле чуртка социалист-экономикай эвес хей чутууа чарыгдалыгын таарыгга. Революцист чорутуула «Социализм бирма орук» деп алаан политиктиг декларация экономика бол-за өскө-даа адырлар талазы-биле бирма нитилдиге өдө тургузарынын хероге соци-алист уламышкыннын про-граммасы болу берген. Ам курунениг контролорда тымыш үзүлүшүн 80 аяк хуузу болгон аймактык кукуу тур-пуну 60 хире хуузу, бүтү дашкыны садг болгон ишти-ки садгынын улут кезин ту-руп турат.

Бирманын социал-эконо-миктиг уламышкыннын үзгүн чартылганын чурттуг поли-тиктиг амыдыралына улус массаларын улам калбак болгон ийкейлик киркиле-ан-биле камсызлаштыр бот-тамып турат. Оон түнөлийде чегр миллион аяк кижин хаара туткан болгон Бир-манын социалист программасын партиянын массалыг баа-зы болуп турар аякчылар болгон тараачынар чөвүдө-дери тургустунган. Бо уале партиянын кеингиринин бол-гон кандидатурасы 400 муу аяк кижин. Ам миллион аяк аякчылар, тараачынар, шериг албанылар, ин-

МУРНАКЧЫ АПТЕКА

Валентина Анисимовна Су-хачева 1957 чылда Томски-нин аптека техникумун доос-каш, Барымын-Хемчик райо-нга аяктыг берген. Оон бээр он дөрт чыл өрткөн. Ол үзгүн дугууанда Кызыл-Маалымка болгон Ак-Довурак аптека-ларын эргелекчилер, районда эмнелерин эм-биле ханды-рын келген.

Аптекаларын аяктыгын таарышкы кылдыр дерин таралазы-биле В. Сухачева хей аяктыг кылдырткан. Ам Ак-Довурак хоорайда № 17 ап-теканы эргелекчилер турат. Техниктиг дерингелерден ан-гыда көсүк агитация-биле ап-тека эки шипетинген. СЭК-нин XIV сьездинин Дирек-тиваларын болгон меди-на тамазын талазы-биле плакаттарын шевегин кыл-дыр билип, чурташ аскалан-таалы. Канды камгалаанын талазы-биле Директивалары салдыган соругаларын көс-кү агитацияда кырген.

Аптеканын коллектив улут эвес, оон чаа кижин аяктыг турат. Районда эмнелерин эм-биле хандырып, ам ап келген кижилерин саалатпас чар-фармацевтилер, аяктыгдык бүрүзү кызымак аяктыг тур-тар. Ак-Довурак хоорайда № 17 аптеканы республика-

«Ш е н е л д е»

Тыванын хөгжүм-шин театрынын артистеринин бир бөлүтү, театрынын кол режиссеры Оюн Син-оолдун сценарияны тургусканы Олег Саган-оолдун «Шенеде» деп ийи көзөгелди дөрт көргүзүлүг комедия шизин белеткээш, ону районнар-да көргүзүп чоруп турат.

Ук шизин культура аяктыгчыларына хамарыштыр бижөө, илангыя көдө клубтар аяктыгын дугайын ында көргүскөн. Тыва АССР-нин алдарлыг артист Владимир Мон-галыг удурукан ол бөлүк Тес-Хем болгон Эрзин районна-рын эрип чораз. Каа-даа, барган-на чегинге артистерин чон аажок өөрүшкүлүг хулаз ал турган.

Бо хуунерде ук шизин республиканын барымын болгон муруну-барымын талакы районнарын чонуга көргүзүп чо-руп турат.

С. БАИР.

1971 чылдын бирги чартында республикада чайгы чер андаралгазынын чоруп турарынын дугайында медээ

Районнар	Кукусу-мен хуузу
Бия-Хем	101,8
Танды	89,5
Улут-Хем	64,5
Кызыл	62,1
Тес-Хем	61,5
Барымын-Хемчик	44,4
Өвүр	37,8
Бай-Тайга	33,3
Дуржууда ставциязы	102,9
Республикада нитанан	71,5
бол	71,2
1970 чылдын ол үзгүндө	71,2

СӨЗҮН ЭЭЛЕП ТУРАР

Кызылдын даараныла ком-бинаттын аяктыгчылары чаа беш чылдын баштайгы-нын панын хуусаа бетинде доосар талазы-биле алган ху-лазгенин кукусидер дөшт социалист чарышты кал-барткан кызымак аяктыг турат. Соглоон сас аяк-хо-рен-биле карышпаан.

Олар 1971 чылдын бирги чартынын оналгаларын хуусаа бетинде июль 28-те кукусу. Нити продукция-ны 875 муу рубльге бадур-ген, ол хире аяк түнөйге ба-рааларын саарган.

Комбинаттын бригадаларын аланын даялгаларын куку-дери-биле өрткөн аялдарга шү-дүгү аяктыг. Илангыя дугуу АССР-нин Дөдө Со-ветинин депутатты Е. Ерчуко-ванын алдыгы бригадалар чар-тык чыл оналгаларын 130 хуу, Ф. Михайлованын бешки бри-гадазы 128 хуу кукусу, чар-ыштын муруну одуруучу үтүшпөр.

Аяктык чонга эки шынар-дыг хепти дааран бээр дөшт мурунакчы бадургенин да-раскычылар чарышты улам калбарткан

Девискээрде «демир өргөн»

Коммундугунун септелге туугу черинин аяктыгчылары Найрал кудумчуунун № 158 бажынын девискээрин кыш-тады казып турган, бо чыл-дын март айла-ла суг сорду-рар насосту кудукту кылган. Чурттакчылар аажок өөрзөн. Хирлиг сугуугу куудуустан чарып, чаа кудуктан арыг, чаагай сугуу саат чок чайга-дып алыр бис деп кижин бүрү-зү идеген.

Мындыг чүве кайда боор, ку-дууус девискээрде «демир өргөн» деп атка кирип, адыгга дээр аяктыг чок турбушаан. Ам ол девискээринин чанын-дан база катан улут онгар ка-зып эгелзөн. Ону ам база ка-тап кааа бергениннин журуу бидимес. Ажылчыларга те-левизин берип турар болгонда черин чектеге-даа казып болуу болбайт.

Девискээрде «демир өргөн» биске калкан суг хайыраа-рыл? Чамдык чурттакчылар

«Ынанганын бажын ыт чи-зин» — деп хийланып-даа ту-рат. Хийланмас арга чок. Айда, чылда казып, казып ан-даа арыг суг ижиртеске шугулангыч болбайт канчаар! Коммундугунун септелге туугу арделегинин удуртукчалар ол кудукту калкан аяктыгга кирир иргт?

В. САГАН-ООЛ.

чурттакчы.

Кызыл хоорай.

Адаиелергесүмө

Уруунар чугаалавайын барза

Өт-бүдөжүн өөрүшкүзү ачы-талунда дээрин кым-лаа билдир. Чамлык таварылга ада-иени өөрүшкүзү аар сагыш човаашкынар дугай берген болур. Бичири кижилер түзө шынап шынаас азы уруу чок-лаа болууда таварылгалар бар. Кызыл хоорайда дугай урууларын республика школары шадла-ла организастагыткан. Школаны организастаан бээр 15 жыл чык берген. Ам ында 120 хяре уруулар өөренип турар.

Диннаары багыт урууларын өөренип берге деп санап турар ада-иелер бар болбайт аал. Иччалла-лаа уруулар-биле хай чылларда ажаллап келген башкылар, бистер, херектин ужурун эки билин турар бис. Диннаары кошкар урууларын канчаар өөренип, кижизил болуру? Бо талазы-биле чамлык сүмөдери ада-иелерге катар болду.

Уруу чок болуру түзө шынааынын (кулаа дугайына) чылдагыны аес. Диннаары эки уруулар билин уруу чок болур болбай. Ол дээрде чөлө уруу чок уруулар-дыр. Чамлык таварылгада угааны кошкар уруулар түзө чугаалап чачык-лап болууда.

Урууну түзө шынаар, диннаарын канчаар тодардыры? Хемат чаш уруулар (3—4 айлы) пичиени диннап турары килеи болбай. Шингыраш ойлааран билин эскерип чылар. 7—8 айлыг уруулар чачыккан азы коргуккан уруу дораан-ла мугап билин каар. 10—11 айлыгына бичири уруу уруу турар, чамлык сүмөдери алап турар апаар, «каам көргүс», «менээ бер» деп сөстөрүн билир болбай.

Бир харлыг уруулар алай, алай дээр алаан каш сөстөрүн алап турар болу бээр. Бир аес сөстөрүн бичири уруулар үстүндө чүүлдерин кылбайн турар болза, ада-иелер кичээ-гейин салыры пегетинер. Урууну кулак эмчизинге көргүзөр апаар. Чамлык таварылгалар бо-ла таварышкылар болбай Төрүмелден дугай уруулар алаан таварышкылар, харын калым-бир аарыгын (халлааылыг аарыглар: менкинг, скалатина, улаанут, чок болза дигерия, тиф, грипп, сифилс) урууларын уруулар дугайлы берип болур. Мынлык таварылгада ада-иелерин таланынла буруулу чорук таварышкылар. Топ неро системанын кемчиликтен азы иленин улуг коргукчулукунан дугайлы берип болур.

Бичири школада Зыковтар дээринин дөрт уруу өөренип турар, алар дөртөөсү дугай. Бо өр-бүдөжүн баштайгы үш уруу алаа калык болбай. Урууларын дугайынын чылдагыны коргукчулукта. Непи улуг коргукчулук таварышкан.

Ката Елкас деп бичири уруу үш харлыгына чызылан корт-лаш, шынаас апарган. Радик Сержи ийн харлыгына стол-дан апарылган, нервиш уруелен, иччаллап дугайлаан. Ар-тем болбай Римма Хомадыглар ада-иенин аратчы чорундан дугай бооп туртугунан.

Бичири уруулар өөренип дегирген таварылгада, күштүт өмнөр-биле өмнөр болбай, оон уламынла база дугайлы берип болур.

Төрүмелден дугай болурунун бир чылдагыны иени сааттыг чораш калым-бир аарыгын аараанынла болуп чалаас. Чамлык дугай чорук салгал замчы берген болууда.

Дугай урууларын үш чөд бээрини чылдагыны түзө? Бичири урууну үш апаралы туртугунан иенин эгелеп сайзы-раар болбай. Бичири урууну ичгалары, чүлчүрүүр оон үш-нүн эгелеп ала.

2—2,5 харлыг уруулар лыка хай сөстөрүн чугаалап билдир апаар. Ол-ла үзө уруу үшүн чилдирген болза, оон-биле тус-кай арга-биле кичээлөөс болза ийн-үш ай болган-лаа чүгү-лаа чугаалаарын уттулар. Урууларын дугайынын эрте эскерген түдүм, оон чугаалаарын оралдажып турган, эки түдүмдө чедип ап болур силер.

Дугайынын иенин үш чикен урууларын школада өөренип көнүт чок ийн-чамгы ада-иелер база таварышкылар болбай. Ол чөдө кончут ийн аес. Ол дээрде урууну сайзыралыг-га, өздөгөнгө шыгыткан турар чорук-тур. Бичири школада урууларын бичириден эгелеп өөртенген түдүм, биске-лаа, урууларга-лаа таарымчалыг. Иленин оройтан түдүм урууну илени чугаала эгелешпесте, сөстөр адаары бергездер.

Ада-иелер бичири школада урууларын өөренип иенин бичи-лаа чалааларан херээ чок. Бичири шкоданы дораанлар за-воктарга, дараанларга фабрикаларга, колхозтарга болган сөв-хөстөргө ажаллап турарыгга кым чорталарыгга боор. Тус-кай ортук болган дээр эртемни-лаа чедип алган икж-нерлер, динн техниктери, чурукчулар чурта бар болбай.

Диннаары багыткан үш чок урууларын чуртугунга, са-наарыгга, азы-бүрү чүүлдер турарыгга өөренип, чачыкты-гары кончут чугула. Олар тапчылап-лаа өөренип, Ажыктыг ажал-ишке, ары-салыг чорукка, элтиг-жадкы болурунга урууларын өөренип ада-иенин хулалогтеги. Иленин чедип хар аразында дугай уруу ийн мүн хире сөстү шыгездип алган болур.

Дугай урууларын өөренип ада-иелер дугайыг аргам азы салаа-биле чугаалаары аргам ажаллап болур. Бо таварылга бичириден ажаллап ажаллап дөмдөктөрүн салааларын арга-биле ажаллаар апаар. Иччал алаанитын ужуу буруу тускай дөмдөк-биле дугуйн турар.

Оон алаада иччилерин аргам база бар. Бо таварылгада бүдүн сөстү азы болук сөстөрүн иччилерин бир аргам-биле чугаалап болур. Бо ийн таварылганын биргиин эки ажи-ктыг бооп турар, чүдө дээрде чугаалап өөрениринге ол дуа-лыг.

Эргим ада-иелер, бичири школада өөренип ужурулг уруу-лар бар болза, маада өөренир. Ол-бо айтырылган, билин алыскаан чүүлдеринерин бичири шкоданын башкыларын ала-йтырып ап болур силер. Бичири шкоданын адрени: Кызыл хоорай, Ленин кудумчуу, бажын 3.

В. ПУГОВНИА.

республиканын дугай уруулар шкоданын башкымы.

ЛЕЛО, ЦХЕНБУРТИ, ИСИНДИ

Грузия шад-шаанан тура спортчу ооннары-биле сурагжан. Оларын чамлык бистин үзө чедир артып калган херлеринде аналашкыны, туулуучукуну (исинди) көргүзери-биле оналанып турар.

Үе-шар артери-биле кады спорт-туу чамлык эрте-бүрүн херлерин эргижиреп, уттулдурткан. Чам-лыктары амгы үзө ол-ла алчаан азы чамлык эскериникиннерил-лаа артып калылаан. Илнык ооннар Грузияда лыка негтергеней.

Грузия хурес (картули чидола) барыны болган Чөөн-лаа Грузияда негтергеней. Ол хостуг хурешке лы-ка дөмөй болган. Иччаллаш грузи-я мөгелер Бүтү-өмнөлдө болган дөм-гейини-лаа маргылааларыгга хер-жи турары таварылга аес.

Ол ышкар цхенбурти, лело, исинди деп национал ооннар кол-дууда барыны Грузияда негте-рэн.

Цхенбурти — ракеталарыг айт мунган кижилерин бөмбүк-биле ойнап болур. Иччаллаш цхен-буртини ойнаар кижин айт мун-гарыгга ома мергелдиг болур ужу-руг. Ийн команда (6-6 спортсмен-нер) бооп алган, дугурушкан санын-га чедир ойнаар ужуруг. Алаа-ла футбол шөлүгө оон эргитиреп бо-лур. Бир аес айт мунган кижилер-ин бирөөн удуулаанычкыларын та-лазыгга шөлгө барып ракеталыг-биле болган бөмбүк-биле катал-хаара шу-гуну артып кире бээр болза, бир санын удуу алганы ол болур.

Лелону регионин баштайгы херин деп диним-биле алап болур. Лелону хол, бут-биле болган баш-биле-лаа ойнап болур. Ойнакчы кижин бөм-бүктү удуулаанычкыларын таланын-ла шугунчун мынчыне эргитиреп ужуруг. Команда санында 12 ой-нактыларыг болур.

Исинди дээрде цхенбурти ышкар азыггы ойнаар оон. Команда са-нында 6 ойнакчылыг болур. Олар эш-эш бооп алган маргыжар ужу-руг. Бир таланын ойнакчыны эске таланын ойнакчыны четке, тус-кай согуунаар ыш-биле оон болур.

азы азын дегир сурагжыл. Бир аес азыггы кижинин бөдүн «а-лыггалар» болза бир сар, а аыл-ка дөмөй — чартык санын болур. Иччаллаш сурдурган азыггы кижин согууна сегирип алап болза кома-ндазыгга бир санын ойнап болур. Он ийн кижин шугуну ойнаар шөлгө-ри солжар ужуруг. Кызыл-лаа хай санын болурул, ол команда ты-лаан деп саваттынар.

Бо чурукта Чолатаур районун.

спортсменнери республикада м шырак дигир турар. Ол район-нун тынын командазы 1964 чыл-дан боор цхенбурти таланы-биле Грузиянын чемпион болушала, лелону база динимининг ойнап турар.

ЧУРУНТА: илним болган эрес кижилерин оон цхенбуртиг ойнап турары.

С. ТЕВЗДЗЕНИЦ фотоу.

(СЭТА-нын фотохрониказы)

Ажыл дээш төлөптиг төлевир

Колхозтарга куш-хунун барымдалааыстай бергенден бээр беш чыл болган. Иччаллаш колхозчулар беш чыл иштинде магадылалыг ажил төлөвирин ай санында ап келген. 1966 чылдын июль 1-ден эгелеп СЭПН ТН-нын болгаш ССР-нин Министрлер Чөвүлелинин «Нитинин бугу-рулгезин хөгжүдөргө колхоз-чуларныг материалдыг сомуу-гарын бедидер дугайында» доктаанын бугулар ол чорум-ну доктааткан.

Ууун аес хуусаа эртен. Иччалла-лаа түнелдер дыка улуг. Чугула социал-эконо-миктиг хемчег — колхозтар-нын ай санында магадыла-дыг ажил төлөвиринче шил-чичишкын колхоз бугурулге-зин хөгжүдөргө чаа үе-чада болган.

Ажыл-агыллар экономика талазы-биле улам быжыккан. Оон бадгыткан — чер амы-лынын бугу төгүзүндө ол байлаа дүмүттү ажаап алган эртен чыл болур.

Колхозчу суурлар чаартты-

нып турар: ажил-агылларын, таракчыларын, малчынар-нын, механизаторларын улам алап турар орулгасы ажаа мдиг бөлүр.

Колхозчуларга куш-ажыл төлөвирин деңгели 1965 чылда 2,68 рубль турганын-дан эртен чылда 3,85 рубль чедир өскөн ССР-нин ке-дээ ажил-агыл министрств-оунун колхозтар херектеринин талазы-биле эргеленип, на-чалыгын П. А. Макаев СЭТА-нын корреспондентинге ды-наткан.

Бир аес куш-ажылдыг бугуручкулук ол дээр төлө-вирин деңгелин ажил турар болза ол бугурулге эки хөг-жүүр деп чүвени амыдырал баалык турар.

Эртен чылын колхозчулар-нын куш-ажыл төлөвирин 6,4 хуу улагаткан болгаш куш-ажылдыг бугуручкулук мур-нунда чылдарыныдан 8,8 хуу бедден.

Колхозчуларнын куш-ажыл төлөвирин деңгелин ол сөв-хоттарын чогуур категория-нын ажалданчыларын куш-

ажыл-талевиринин деңгели-биле чөөшүлөжүп келген.

База бир солун факт бар. Механизаторларнын, тарак-чыларнын, малчынарнын куш-ажыл төлөвирин удурул-баштаар аппараттыг ажалдан-чыларын, специалистерин-ден болгаш өскө-даа кимилер-ден шалыпкын алап турар.

Кол-ла чүүл болза куш-ажылдыг магадылалыг төлө-вирин доктааны-биле кады продукцияны бугурури өвү-дээн, куш-ажылдыг бугурур-чулук улагаткан. Ол чаа систе-ма бугу-ле колхозтарга, эл ылангыч экономиканын иш-кан ажил-агылларга эки сал-дарын чедирген.

Баштайгы түнелдер ын-дыг-дыр. Ам-даа мылар чүүлдер хай. Партиянын XXIV съездинин Директиваларын-да колхозтарга куш-ажыл тө-лөвирин ам-даа сайзырагыл-жыдарын айткан. Эки ажил дээр, дээр түнелдер дээр — улам улуг төлөвир деп прин-цип билингил болбай.

(СЭТА-нын мөрү).

ПЕНСИЯЖЕ ҮДЭЭН

ви байыртан байдалга пен-сияже үдөн, өртөктиг белет-ти түдүскан.

Анык назымын бай-ларга халектеп, каларыгын эрттирди. Коммунист пар-тиянын Совет чалактын ачы-ылда хосталган, ада-екижи-ти көрүп чор бис. Амгы аны-ктар, чаштар магадыт үзө ажаллап, чурттан, доругу

чорутур-дыр. Иччаллаш кырын назылааыч-лаа Төрөн чур-тунга ам-даа бараан болур кулаалыг мен-леп, пенсияже үдөтө үзөшкө Комбулаа ирей чугаалап.

Чылганлар болган өөр-екижтерин Салчак Шожаалы-ти уази назымын, надыкмы-ды күзөөн.

М. КЫРЛЫГ-НАРА.

АРЫГ-ШЕВЕР ДЭЭШ

Чурттакчылыг черлерин чагайжарыгга херимнерин, кудумчулар болгаш шөлдерин ары-салыг тургузарыгга са-гыш салыр чорук омаа ужу-зуламы. Чурттакчылыг черлер-ден бөктү ой-шаанда аштарын чурттакчыларын ка-нын камгалаарыг эргелек чугула. Кижилер чурттан тур-ган черлерин бөктөлөри алаан апаар болбай. Бөктүн бажынар чанынга чылганларын халдарыгын аарылар та-рал негтерөөс, чонга улуг хора чедирип болур.

Шак илмыг бөктөргө бажын илтиден үндүргөн аш-тем орткычылары, мал өлөктери, үлөтүр бугурулгелеринин, мастеркааларын үндүргөн бөктөр хамааржыр. Ажылыгга канализация тургустуумаа черлерге болган арыгларын бажы-нырга, чунуу онгарларыгга бөк, хиринг сугзар чыг-тыр. Ол-ла бүтүндө хоорай, суурларын арыглар чоруктуу эргелек чугулазы билингир.

Бөк чүүлдерин чыгарыны болган кагазалаарын тускай санитарыг дуруму бар. Ол херекти чер-чер Советтеринин бажынар эргелдене болган чуртталга черлерин эргелде-тер бажынар турар. Бөк дугурунун чогуур черлеринге тикпес, санитар дуруму паржыкы-биле уруурларын шифа-тар ийикке харымылга хулалар долу эрге — шадлаа черле-ринде бар.

Чурттакчылыг черлерин аштан арыгларын талазы-биле контролду санитар-эпидемиологтүг станциялар болгаш районнарда ол талазы-биле район эмгелдеринин салбыра-

ры боттандырар. Хоорай, суурларга ындыг ажалдарын, чору-дарын олар организастаа, чунуу, бөк чүүлдерин аштарын-га, өске-лаа санитарыг дурумун сагырыгга шыгыткан турар болган чонун кадыкшынын сомуурагаларын урел турарларга харымылга хулалар.

Бичири чуртууга санитарыг хайлаарал черлери, Кызыл Брест нитиелерин чер-чер комитеттери, бажынарда, ала-бай черлеринде болган школа-өөрелде черлеринде санитар комисиялары тергил хай-нити организастаалары чурттак-чылыг черлерин чагайжарыгга улуг ролду ойнап турар. Ук организастаалар болза бажы, херим болган кудумчу бугу-рулгези арыг-шеверин тулар талазы-биле хемчегтерин ап чо-рулар хулалогтеги. Кижинин ажаллап, чурттан, динианын, чеменид-лаа турар черлери, хай-нитинин черлеринге-лаа арыг-шеверин тулар чорук чүдө чагайжылыгын болган каалаттарын херээ аес, а ол дээрде чонун кадыкшынын камгалаарынын херээгө улуг ужу-дузалап дээрин утпас херек.

Чунууларда чөм аргычкан, хир-чам, организамын анык-буру ылаалары дөм черелер организатин бүдүндөрдө колдан турар. Иччаллаш чунуулар дүргөн ири, чымыр бол-ган оон херелер багыт чыгыт хейлер (метан, кургугут во-дород) ылаалын ири. Илнык эйлер улус чурттан турар черлерге кирип, бичири тынлы турар агаарыггы багыра-лып турар. Транспорттун шикээшкенин хай дооун-доу-

рак бурулаш кижиник өкөөнине, караа, кулаанын кирер, оон улам аарылар тынтып негтерер. Чунууларда чөм, бөк аргычкыларын анык-буру халдарыгын аарыларын ник-робтарын болган кижилер чуртууларын оон көвү-дөргө таарымчалыг байдалды тургузу турар. Ол мынкан сөктер бола-ла алаа чуртууларын бажын, ичге чыгар бол-гай. А сөктер болаа чогун-ла оон халдарыгын аарыларын таралып турар болатын-биле хорулг. Сөктерин негтереп турар аарыларын четке аес дайызы мынлык: диниет-ни, ижин тини, чөмдө хоруанын, бөрүнүн чамлык хер-лери, туберкулез, сибирь язвалы, туларемия, халдарыгын саргарар (өт) аарыг дээр оон-лаа өске.

Чунуу, бөккө чамлык аарыларын таралыкчылары болуп турар күскелер бола чыгар.

Бажынарда, хоорай, суурлардан чунуу, бөктү тургу-чу ой-шаанда аштан арыгларын ийн организастаары дыка хай халдарыгын аарыларын ууткаарынын аргаман боор. Илнык бөк, чунуу төп чыр черлерин дажып тогериңе элтиг бичи хемчээлди кылр бола чогуур. Оларын сөк болган өөсө-лаа амынтар көрөс кылды аскын дугал калп турар. Ол мынкан илнык черлерге «ЛП» дустуны, ге-калдарыны, хоруу чуганын төп, сөктерин чыгып келип, өзүп негтерер чорунга уур ажаллаар болза бөгүр. Са-нитар шикээшкелестүг станциялар болган оларын районнарда салбырлары бажын эргелдеринге, кемизантыларга болган оон эргелектеринге оларын калчар ажаллаар дугайында бажымы-биле тайылгыраап таныштырар ужуруг.

РЕСПУБЛИКАНЫН САНИТАР-ЧЫРДЫШКЫН

БАЖЫНЫ.

Кино

ИЮЛЬ 6-ДА

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 тактарда.

«НАВАРРА»: Эртен үзөткү чачыгма: 10.00, 1